

Factsheet Werk en persoonlijkheidsproblematiek

Versie cliënten

Podium Werk en PS

2019

Factsheet Werk en persoonlijkheidsproblematiek

Versie cliënten

Deze factsheet is bestemd voor mensen met een persoonlijkheidsstoornis (PS) en hun naasten. De factsheet is gebaseerd op de Factsheet Werk en persoonlijkheidsproblematiek voor professionals, te vinden via <http://kenniscentrumpersonaliteit.nl/publicatie/factsheet-werk-en-ps-versie-professionals>. In deze factsheet zijn feiten en factoren rondom werk en PS te lezen, alsmede enkele aanbevelingen. Praktische aanbevelingen rondom dit thema zullen later volgen.

Werk en persoonlijkheidsstoornissen

Mensen met een PS hebben meestal problemen op het gebied van zowel relaties als opleiding/werk. Het einddoel van elke behandeling is dat mensen weer zoveel mogelijk kunnen meedoen in de maatschappij, onder andere door het hebben van een veilig sociaal netwerk. Dit kan iemands herstel en veerkracht vergroten, mede doordat hij of zij het gevoel heeft erbij te horen. In deze factsheet benaderen we dit als *alle vormen van werk en dagbesteding*.

De Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling berekende in 2014 dat psychische aandoeningen de Nederlandse samenleving jaarlijks 20 miljard euro kosten aan o.a. ziekteverzuim, productieverlies en arbeidsongeschiktheid. 44,7% van de werknemers in de ziektewet en 38,2% van de arbeidsongeschikten doet een beroep op psychische zorg (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2015). Er zijn geen specifieke cijfers over persoonlijkheidsstoornissen en verzuim/arbeidsongeschiktheid.

Wat zijn persoonlijkheidsstoornissen?

Iemand met een PS heeft vaak zowel op werk- en privégebied een bepaald patroon van ervaringen en gedragingen. Dit kan zich uiten in de manier waarop iemand omgaat met emoties, hoe iemand relaties aangaat en de eigen impulsen kan beheersen. Dit patroon heeft vaak een grote invloed op het functioneren. Zo kunnen mensen met persoonlijkheidsproblematiek vastlopen in verschillende levensgebieden, zoals partnerrelaties en vriendschappen, opvoeding, school en werk.

Een persoonlijkheidsstoornis is uiteenlopend: zelfs binnen een categorie – zoals borderline of vermijdende PS - kunnen mensen flink verschillen. Soms kan iemand last hebben van wisselende emoties en stemmingen, of juist emotioneel geremd zijn. Soms gaat iemand intense en wisselende relaties met anderen aan, terwijl een ander elke vorm van intiem contact met anderen wil vermijden. Het kan gebeuren dat iemand met een PS streng en veeleisend is voor zichzelf en anderen, terwijl het lijkt alsof een ander schijnbaar geen doelen heeft in zijn of haar leven.

Mogelijke kwetsbaarheden die mensen met een PS in hun werk tegenkomen zijn bijvoorbeeld moeite hebben om aan te geven wanneer het werk boven het hoofd groeit, gevoelig zijn voor kritiek, het lastig vinden om samen te werken aan een project, of snel afgeleid zijn. Misschien zijn deze situaties herkenbaar, maar dat hoeft natuurlijk niet zo te zijn. Krachten die bijvoorbeeld vaak aan mensen met een PS worden toegeschreven zijn het goed zelfstandig kunnen werken, een betrouwbare en toegewijde werknemer zijn en altijd bereid zijn een stapje meer te doen.

Hoe vaak komt een persoonlijkheidsstoornis voor?

Bij 13,5% van de Nederlandse bevolking is er sprake van een PS. De frequentie van afzonderlijke persoonlijkheidsstoornissen ligt tussen 1 en 2%.

Er is vaak sprake van het tegelijkertijd voorkomen van verschillende persoonlijkheidsstoornissen en/of andere psychische stoornissen, zoals angst-, stemmings- en/of eetstoornissen, ADHD of middelenmisbruik.

Lichamelijke problemen

Mensen met een PS ervaren vaak negatieve emoties, waardoor ze veel stress voelen. Hierdoor hebben ze een verhoogd risico op chronische ziektes, zoals maag-darm aandoeningen, obesitas, artritis, hartproblemen, diabetes, vermoeidheid en chronische pijn. Ook door ongezond gedrag, zoals roken, alcoholgebruik en het gebruik van pijn- en slaapmedicatie kan iemand vatbaarder zijn voor lichamelijke klachten.

Maatwerk

Mensen met een PS hebben veel verschillende problemen. Daarnaast verschillen werkomstandigheden per persoon en per werkplek, evenals de mogelijkheid tot aanpassingen in het werk. Een persoonsgerichte aanpak op maat is daarom noodzakelijk. Het is extra van belang open te staan voor de talenten en mogelijkheden die aanwezig zijn bij een individu, maar nog niet tot ontwikkeling zijn gekomen, of tijdelijk op de achtergrond zijn geraakt. Deze kunnen zich met de juiste begeleiding verder ontwikkelen. Hierbij is de wijze waarop de professional de werknemer/cliënt benadert van groot belang. Door een gebrek aan kennis over PS en onvoldoende wil/tijd voor persoonlijke aandacht is er namelijk vaak sprake van over- of onderschatting van de kwaliteit van iemand met een PS.

Factoren die een rol spelen

Er zijn veel factoren die een rol spelen bij het krijgen en behouden van werk en bij re-integratie:

- Maatschappelijke aspecten: is er werk beschikbaar, wat zijn de opvattingen over psychiatrie (stigmatisering), eventuele bezuinigingen in de GGZ en sociale wetgeving;
- Persoonlijke aspecten: welke opleiding heeft iemand genoten, hoe stabiel is de persoon, hoe gaat hij/zij om met stress, gezinskenmerken en

persoonlijkheidskenmerken, hoe zijn iemands relationele vaardigheden, wat zijn iemands waarden en interesses;

- Bedrijven/werkgevers: wat zijn de opvattingen over 'psychiatrische stoornissen'; het vermogen en bereidheid om hier genuanceerd en goed doordacht naar te kijken;
- Professionals: waarop zijn beoordelingen (van verzekeringsartsen bij het UWV) of adviezen (van bedrijfsartsen) gebaseerd en wat zijn de opvattingen en kennis van professionals over 'psychiatrische stoornissen'; vermogen om hier genuanceerd en goed doordacht naar te kijken;
- GGZ: hoe is de inzet en betrokkenheid rondom het onderwerp werk (bijvoorbeeld mensen actief begeleiden/verwijzen naar zinvolle dagbesteding/werk, samenwerking).

Samenwerking

Er kunnen veel mensen en instanties betrokken zijn bij het proces van het krijgen/behouden van werk en re-integratie: de patiënt/werknemer, naasten, GGZ (behandelaars), bedrijfsartsen, verzekeringsartsen/UWV, jobcoaches, bemiddelingsbureaus, gemeente en werkgevers/leidinggevenden. Naast begeleiding op maat is passende samenwerking heel belangrijk. Factoren als werkdruk, tekort aan personeel en ingewikkelde regelgeving maken dit lastig.

ICF: International Classification of Functioning, Disability and Health

De ICF-methode (zie afbeelding 1) wordt gebruikt om de deelname en het arbeidsvermogen in beeld te brengen. Het ICF-schema is ontwikkeld door de World Health Organisation (WHO) en beschrijft in eenduidige taal het functioneren van mensen en de factoren die hierop van invloed zijn. De methode vormt de basis voor de beeldvorming van het arbeidsvermogen van een persoon, de voorwaarden voor de werkomgeving en – indien aan de orde – de voorwaarden voor begeleiding naar werk. De methode kan worden toegepast door huisartsen, sociaal geneeskundigen en specialisten en anderen werkzaam in de gezondheidszorg. Het gaat hierbij dus niet alleen om iemands lichamelijke en geestelijke functioneren of situaties waarin zowel psychische als sociale aspecten een rol spelen. Het gaat ook om de algemene gezondheidstoestand; welke mogelijkheden iemand heeft en de wijze waarop iemand zowel thuis als buitenshuis functioneert en deelneemt aan het leven. Het functioneren wordt beïnvloed door de omgeving en factoren als werk (indien van toepassing) en door persoonlijke factoren, zoals de individuele achtergrond van iemand en zijn/haar manier van zijn. Hoe iemand functioneert is daarnaast ook aan verandering onderhevig. Alleen al de beginnende deelname aan arbeid of dagbesteding en hoe iemand daarin gewaardeerd wordt, maakt dat er andere factoren van invloed zijn of worden op iemands functioneren.

Afbeelding 1 Het ICF-model:

www.arbeidsdeskundigen.nl

Aanbevelingen

Het is heel belangrijk om steunend en bevestigend te zijn en oog te hebben voor de grote last die mensen met een PS kunnen ervaren. Daarnaast is het van belang om de kennis bij alle betrokkenen te verbeteren over wat het betekent om te leven met een PS, voor de persoon zelf en voor zijn of haar omgeving. Deze kennis zou vergroot kunnen worden door de inzet van ervaringsdeskundigen.

Omdat mensen met een persoonlijkheidsstoornis vaak erg gevoelig zijn voor onvoorspelbaarheid en onbetrouwbaarheid, dient begeleiding open, eerlijk, duidelijk gestructureerd en consistent te zijn. Dit geeft houvast en maakt het zo voorspelbaar. Bij de communicatie is vooral belangrijk: heldere afspraken, zorgen voor continuïteit en vervanging tijdens afwezigheid, afspraken over grenzen van begeleiding, samenwerking en informatie uitwisseling.

Ook binnen de GGZ is het belangrijk dat er meer aandacht komt voor het onderwerp 'werk' en dat het een onderdeel wordt van het behandelplan. Daarnaast is het belangrijk dat specifieke werkvaardigheden van patiënten/werknemers worden vergroot, waarbij oog is voor mogelijkheden en kwetsbaarheden. Indien gewenst is afstemming en samenwerking tussen de verschillende betrokken partijen belangrijk. Vergroot de kennis over persoonlijkheidsproblematiek en de effectieve wijze waarop je hiermee om kan gaan in de praktijk. Het is van belang de betekenis en waarde van werk (ook als dagbesteding) bespreekbaar te maken en te benoemen dat de betekenis van mens zijn niet vanzelfsprekend samenvalt met het hebben of kunnen vervullen van (betaald) werk.

Verantwoording

Deze factsheet is gemaakt door Podium 'Werk en PS'

<http://www.kenniscentrumpsi.nl/werk-en-ps>

Literatuur en Links

Verbraak, M. & Schene, A. (2016). Psychiatrie en Arbeid. In: *Leerboek Psychiatrie*; red M.W. Hengeveld e.a.; Utrecht: De Tijdstroom.

Algemene sites

<https://www.nvab-online.nl>

<https://www.arbeidsdeskundigen.nl>

<https://www.ika-ned.nl>

<https://www.cbs.nl/nl-nl/arbeid-en-inkomen>

<https://www.tilburguniversity.edu>

<https://www.iosh.co.uk/rtwmentalhealth>

<https://www.samenvoordeklant.nl/psychische-kwetsbaarheid-en-werk>

<https://www.ggz-connect.nl/bericht/11865/pilot-bij-uwv-ervaringsdeskundigen-en-werk>

<https://www.vumc.nl/research/overzicht/academische-werkplaats-arbeid-en-gezondheid.htm>

<https://www.tilburguniversity.edu/nl/onderzoek/instituten-en-researchgroepen/tranzo/academischewerkplaatsen/arbeid-en-gezondheid/>

Generieke module 'Arbeid als medicijn'

<https://www.ggzstandaarden.nl/generieke-modules/arbeid-als-medicijn/inleiding>

ICF model

<https://www.who.int/classifications/icf/en/>

<https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/270553004.pdf>

<https://www.arbeidsdeskundigen.nl/kennis/document/akc/411>

Basishouding en attitude

<http://kenniscentrump.nl/publicatie/samenwerking-do%E2%80%99s-en-don%E2%80%99ts-voor-bedrijfsartsen-verzekeringsartsen-arbeidsdeskundigen>